
brachte beschuldigingen van onrechtzinnigheid opende de bisschop van Kaapstad, Robert Gray, die in Zuid-Afrika de positie van metro- politiaan innam, een proces tegen Colenso, dat in november en december 1863 gevoerd werd en leidde tot zijn veroordeling (16 december), gevolgd door zijn afzetting op 16 april 1864. Colenso verbleef tijdens het proces te Londen en liet zich in Kaapstad vertegenwoordigen. In de tijd dat Colenso zijn vonnis vernam kwam het vonnis af in de zaak van Williams and Wilson (8 februari 1864). Zij werden vrijgesproken. Die afloop stemde Colenso hoopvol ten aanzien van zijn eigen positie. Het recht om als bisschop denkbeelden als de zijne te huldigen achtte hij nu gelegitimeerd. Zo blijkt uit een brief die hij op 9 februari 1864, een dag na het vonnis, aan Kuenen schreef.

That decision [de uitspraak van the Privy Council in de zaak van *Essays and Reviews*] was given yesterday, & I am glad to say that, under all the circumstances of the case, it may be regarded as a complete and decisive triumph on the side of liberty & truth. I send you a copy of it (...). They [the judges] have reversed altogether the professions of the 'Court of Arches', & therefore, in *all* the points of accusation the Prosecutors have been defeated. (...). It will be obvious to you that several of the points, here decided, completely cover me in my controversy with Capetown. The Bp. of Capetown, in short, is now directly at issue with the High English Courts on several questions.¹⁷

De rechtmatigheid van het proces te Kaapstad werd door Colenso in een beroep op de koningin betwist. Het was een spannende tijd, waarin de toekomst onzeker was. Colenso rekende erop dat de beslissing in zijn zaak nog in 1864 zou vallen, zodat hij in elk geval na het kerstfeest van dat jaar weer naar Zuid-Afrika zou kunnen terugkeren (2 sept. en 1 okt. 1864). Pas in december 1864 vond echter de behandeling van zijn zaak plaats. De uitspraak liet op zich wachten. In een brief van 3 februari 1865 verwoordde Colenso zijn gevoelens:

We are still kept in suspense by the deliberate movements of the Law (...) but all the future lies in darkness at present before me. I literally know not what a week may bring forth. The 'case' was heard at full length - two eminent lawyers on both sides speaking (...) in the early part of *December* (...). You shall hear when I know the result - by which my own future (...) must be guided. I may go out to Natal in a few weeks. I may challenge Bp. Gray to bring me now lawfully before the Queen. I may

(Leiden, 1970), 43-4, 54-6; Guy, *Heretic*, 95-122, 174-189; Rogerson, *Criticism*, 220-37; J.H. le Roux, *A Story of Two Ways: Thirty Years of Old Testament Scholarship in South Africa* (Pretoria, 1993), 91-107.

16. Zie de brieven aan zijn vriend Th. Shepstone (4 sept. 4, 1862; 1 mei 1863) in Cox, *Life*, 1, 232-3, 238.

17. Vgl. ook de brief aan Th. Shepstone (29 maart 1864) in Cox, *Life*, 1, 248-9 (zie ook p. 361).